

Behçet Necatigil'in Radyo Oyunlarında Geçmiş İzlegi

The Past Theme in The Radioplays of Behçet Necatigil

Elif M. Tüfekçi*

ÖZET

Çalışmada Behçet Necatigil'in radyo oyunlarında geçmiş izlegi üç ana başlık altında incelenmiştir: "İnsanın kendisinin yarattığı, önüne geçemediği suçluluk duygusu", "Suçlu olduğuna inanan insanın suçluluk duygusundan arınamaması" ve "İnsanın elinde olmadan yaşadığı bir olay yüzünden kurtulamadığı suçluluk duygusu" dur. Bu başlık altında Behçet Necatigil'in Son Tren, Gaz Pencere, Üç Turunçlar, Süslü Karakol Duragi ve Altın Besik adlı radyo oyunları geçmiş izlegi doğrultusunda incelenmiş, adı geçen oyunlardaki geçmiş izlegi yazarın aynı izlegi taşıyan şiirleriyle desteklenmiştir. Yazar, oyunlarında geçmişten kaçmanın bir yolu olmadığını, tek çıkışın kişinin geçmişiyle yüzleşmesinde olduğunun altını çizmiştir.

Sonuç bölümünde üç başlık altında toplanmış oyunların geçmişin takibi izlegi bağlamında genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

ABSTRACT

The past theme in the radio plays of Behçet Necatigil is analyzed within three main categories: "an unavoidable and self-created guilty conscience"; "a futile effort of discharging guilty conscience", "guilty conscience experienced because of an unescapable past event". Under these categories Necatigil's Son Tren, Gaz Pencere, Üç Turunçlar, Süslü Karakol Duragi and Altın Besik radio plays are analyzed with the support of his poems including the same theme. The playwright displays the unavoidable quality of past and confronting with one's past as the only possible way of dealing with it. The "Conclusion" includes an overall evaluation of the aforementioned theme in the plays.

Behçet Necatigil, Horst Wilfrid Brands'a yazdığı bir mektupta şöyle der: "Radyo ve sahne oyunu yazmak! Şimdi zihnimde hep bu hayaller var..."¹

Yazar, sahne için oyun yazmak istediğini söylese de, bu alanda eser vermez, radyo oyunu yazmanın alışkanlık ve biçim işi olduğuna inanır, bu nedenle sahneye geçemediğini söyler. Radyo oyununu tiyatrodan ayrı ve bağımsız bir tür olarak alır, sahne oyunundan farklı olarak sadece mikrofonu yakın konuşma ve seslerin toplamı olduğunu ifade eder. Behçet Necatigil'e göre,

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Tiyatro Bölümü

¹ Horst Wilfrid Brands, Behçet Necatigil ve Almanya, Nesin Vakfı Edebiyat Yilligi. (İstanbul: Tekin Yayınevi, 1976) s.: 1028.

"Gerçek radyo oyunu düsle gerçek arasidir. Gerçeküstü öğeler ve sembollerle beslenir. Alegorik ve trajiktir. Tuluatla, skeçle, kabare ile hiç ilgisi yoktur. Yazarından, oyuncusundan, dinleyicisinden incelmis bir zevk ve saygi bekler. Düsündürücüdür. Sembollerden kuvvet alır, mecazla güçlenir, siire yakindir; siirsel arka planlar ister." ¹

Yine Behçet Necatigil'in kendi agzından;

"Radyo oyunu trajik bir taraf tasir, bir çikmazi hissettirir, agircadir. Düsündürmeli, eski türküler gibi uykularda da yankisini sürdürmelidir."²

Çalismam boyunca, Behçet Necatigil'in radyo oyunlarında, kendisinin, "gerçek radyo oyunu"nun özellikleri olarak tanımladigi tüm öğelerle karsilastim. Bir çikmazi hissettiren, agirca, düsle gerçek arasında, siire yakin, sembollerden güç alan ve eski türküler gibi yankisini sürdüren oyunlar...Yazarin kullandigi ustalikli siirsel dille beraber kurgulamalarındaki özgünlük ve yazarlik tavrı üzerinde durmadan geçemedigim duraklar oldu.

Temel izlek olarak belirledigim " geçmiş, geçmişin takibi ve geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusu" temasini, oyunlardaki islenislerine göre siniflayarak inceledim, yazarin ayni temayla örülü siirleri ile destekledim. Çalismamin bütününe baktigimda, Behçet Necatigil'in bir röportajında söylediği noktaya geldim:

" Radyo oyunu siirin tamamlayicisidir."³

1.İnsanın kendisinin yarattığı, önüne geçemediği suçluluk duygusu

"Uykuların esiginde aynı sey:
Yıllar ötesinden biri
Sisler içinde seslenir:-Hatırla!
Gölgeler gibi erir uzatsam ellerimi,
Bugularda."⁴

Behçet Necatigil oyunlarındaki "geçmiş, geçmişin takibi" ve "geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusu" izleklerinin ilk ayagi olan insanın kendisinin yarattığı, önüne geçemediği suçluluk duygusu teması, Son Tren⁵ ve Gaz adlı oyunlarında omurgayı oluşturur.

¹ Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, Bütün Eserleri 5 Düzvazılar I. (İstanbul: Cem Yayınevi, 1983) s.382-383.

² Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, Bütün Eserleri 6 Düzvazılar II. (İstanbul Cem Yayınevi, 1983) s. 507.

³ Celal Özcan, "Behçet Necatigil'le Basbasa", Hürriyet Gösteri, 49 (Aralık 1984), s.10.

⁴ Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 1938- 1958. (İstanbul: Yapi Kredi Yayınları: 1995) s. 191.

⁵ Bu çalışmada incelenen bütün oyunlar için bkz. Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 7- Radyo Oyunları I (İstanbul:Cem Yayınevi: 1984).

Yazar, her iki oyununda aynı temayı işleyerek, geçmişin takibiyle yarattıkları ve önüne geçemedikleri suçluluklarla örülmüş oyun kisilerini kullanır. Her iki oyunda da geçmiş, belirleyici olsa da suçluluğu yaratan, içinden çıkılmaz kilan insanın kendisidir. Oyun kisileri adeta geçmişlerinden canavarlar yaratıp, onlarla yaşamak zorunda bırakmışlardır kendilerini. Bu canavarlar zamanla o kadar büyür ki, artık onlardan kaçış yoktur. Suçluluğun yaratıcısı olan insan, geleceği de geçmişe hapsedmiştir çünkü. Kendisinin yarattığı bu suçluluk duygusunun önüne geçemez, yasami bu duyguyla devam eder.

Behçet Necatigil'in Son Tren oyununda, kimden geldiğini bilmedikleri bir mektup üzerine, on yıl önceki sevgililerini görmek üzere istasyonda bulusan Kız ve Erkek ile, onları terk ederek birbirleriyle evlenmiş olan Hilmi ve Aynur'un geçmişin takibinde bogulan yaşamları anlatılır. Kız ve Erkek, eski sevgililerinin kendilerini terk edislerini içlerine sindirememiş, on yıl sonra da olsa onları beraber görmek, mutlu olup olmadıklarını öğrenmek fikrinden kurtulamamışlardır. Aynur ve Hilmi'nin kiracı olarak oturdukları evlere uğrayarak, onların geçmişleriyle beraber kendi geçmişlerinin de izini sürmeye başlarlar. Aynur ve Hilmi'nin ev sahiplerinden, Hilmi'nin huzursuz, hasin bir yapısı olduğunu, takip edildiğini düşündüğünden bir yere bağlanamayip, sürekli ev değiştirdiklerini ve Aynur'un da tüm bunlara katlanmaya çalıştığını öğrenirler. Kız ve Erkek'in takipleri sürerken Hilmi, ışıkları söndürmüştü, radyoyu kapattırmıştı, mum ışığında son trenin gitmesini beklemektedir. Kız ve Erkek, son adrese ulaşip kapıyı çaldıklarında Hilmi, Aynur'un kapıyı açmasına izin vermez.

Behçet Necatigil'in oyun kisilerinde "geçmiş, geçmişin takibi" ve "geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusu" ayrıntılarıyla işlenmiştir. Oyunda kendi yarattığı suçluluk duygusunun önüne geçemeyen, bu duyguyu korkuyla güçlendirerek karısı Aynur'a yansıtan, aynı suçluluğu karısının da duyuyor olmasından korkan **Hilmi**'nin yani sıra, diğer oyun kisileri de geçmişin takibinden kurtulmuş değildir. Kız ve Erkek on yıl önce terkedilmiş olmalarını kabullenmemiş, kimden geldiği bilinmeyen bir mektup üzerine bulusarak iz sürmeye başlamışlardır.

Erkek- Mektup bende öteden beri böyle bir dileğin var olduğunu ortaya koydu. Yıllar yılı süregelmiş tedirginliklerimin sebebini, ben bu mektubu alınca anladım. Artık benim muhakkak onlara gitmem gerek. Siz de öyle!

Kız- Galiba ben de alttan alta sizin gibi düşündüm. Yani ben de bir gün onların evine gitmeyi düşündüm, herhalde farkında olmadan.

(S:54)

Geçen on yıl Kız ve Erkek oyun kisilerinde geçmişle farkında olmadan, alttan alta hesaplastıkları bir zaman dilimi olmuştur. Bu zaman diliminde yasadıkları tedirginlik, çektikleri ayrılık acısından çok terkedilmiş olmanın verdiği suçluluk da yatar. Bu suçluluk her iki oyun kisisinin, geçmişten kopamayışlarının farkında olmadan yasadıkları tedirginliklerin sebebidir. Suçluluğun başladığı yer, geçmiş takibinin başladığı yer olur.

Kız- Ne hakkım vardı, istenmeyen biriydim. Utancımı kendimde bogdum...

(S:52)

Kız, Hilmi'nin kendisini terk etmesiyle duyduğu acıdan bir ask acisi olarak söz etmez. Sevgilisi tarafından terkedilmiş bir genç kız olarak Hilmi'ye olan sevgisinden, ilişkilerinin bitmesinden duyduğu üzüntüden de. Utançtan söz eder. Erkek de Aynur'a duyduğu özlemden çok, terkedilmiş olmanın sıkıntısı ağırliktir.

Erkek- Görünüşte serinkanlı, kayıtsız hatta sürüncemede bir durumdan kurtulduğum için sevinmiş gibi... Ama sonra... acisi sonra başladı.

Kız- Birden bire başladı, patlak verdi, bosandı, geceleri doldurdu. Uykulardan oldum. Kirılan onurun baskaldırması, bırakılmışlığın acisiydi bu. Sonra sonra çikiyordu.

(S:51)

Baslangıçta kayıtsız kalınabilecek üzerinde durulmayacak bir ayrılık öyküsü, Kız ve Erkek için, utanç ve suçluluk duygusuyla önüne geçilemeyen bir geçmiş takibine yol açmış, bu takip geçmişi bu güne, hatta yarına hapsetmiştir. Kız ve Erkek için, Hilmi ve Aynur'u evlerinde birlikte görüp, evlilikleri içinde yasadıkları ya da yaşayacakları olası sorunlara tanık olmak, kari-koca olarak beraberliklerini sinamak tek çıkar yol olmuştur. Öyle ki; kendilerine gelen imzasız bir mektupla yollara düşmüş, mektubun kimden geldiğini bile önemsememişlerdir. Her ikisi de mektubu birbirlerinin yazdığını düşünmüş, öyle olmadığını öğrendiklerinde de, üstünde fazla durmamışlardır. Önemli olan mektubu kimin gönderdiği değil, önüne geçemedikleri suçluluktan ve geçmiş takibinden kurtulmak umududur.

Erkek- Yillardır içimde büyüttüm. Artık bu isteğe karşı koyamaz olmuştum. O hale gelmişti ki, artık içime sığmaz olmuştum. Mektup tam vaktinde geldi.

(S: 53-54)

B. Necatigil, Son Tren oyununda, mektubun kimin tarafından yazıldığını açık etmez. Ancak, oyunda geçmişin takibini diğer oyun kisilerine göre çok daha ağır yasayan Hilmi'ye bakıldığında, mektubun kaynağı sezilir. Kız ve Erkek'in Hilmi ve Aynur'un izini sürerken, eski

adreslerde karsilarina çikan eski ev sahiplerinin anlattiklari, geçmisten ve suçluluk duygusundan asil kurtulmak isteyen Hilmi oldugunu açıklar. Evliliklerinin ilk yıllarında kiracisi olduklari Bayan Terzi, Hilmi'nin zamanla huysuz, kiskanç bir adam haline geldigini, Aynur'u mutsuz ettigini söyler. Karisinin, yegenine gösterdigi yakınlığı kiskanıp, ev kirasını bahane ederek tasindiklerini anlatir. Bayan Terzi, Hilmi Beyin karisi ve kendi yegeniyle ilgili kuruntularından söz ettigi repliginde, suçluluk duygularını, süpheleri, insanın kendisinin var ettiğini, geçmişin takibinin tam da bu noktada başladığını özetler gibidir.

Bayan Terzi- Sandi ki buradan uzaklasir larsa,
birbirlerini görmezler bir daha... Fakat
bosunadir hepsi, insan ne kadar uzaklarda olsa,
arar bulur. (S: 60)

Bayan Terzi, Hilmi'nin kuruntuları ve huzursuzluğu konusundaki bulgularında haklidir. Ancak nedenlerini anlaması mümkün olmadığından, kiskançlık gibi bir açıklamayı kendisi için yeterli görür. Kız ve Erkek in, Aynur ve Hilmi'nin ikinci ev sahiplerinden öğrenecekleri, Hilmi'nin huzursuzluğunun gerçek sebebini açıklayacaktır.

Eski Vali- (...) Sanki bir yükten kurtulmuş, unutmak
istedikleri bir şeyi unutmuşlardı. Aralarından bir
bulut yahut şeytan geçmişti. (...) Sanki bir suç
işlemişti. Bir para çalmıştı, birini öldürmüştü de,
pesine düşmüşlerdi; korkuyor, kaçıyor adeta.
(...) Her an kaçmaya hazır olmalıyız diyordu.
(S: 65-69)

Hilmi'nin huzursuzluğu Bayan Terzi'nin düşündüğü gibi kiskançlıktan kaynaklanan bir huzursuzluk değil, kendisinin yarattığı, Kız ve Erkek oyun kisilerinden çok daha ağır yaşadığı, asmadığı bir suçluluk duygusudur. Üstelik Aynur'un da bu duyguyu yaşamadan korkmakta, geçmişin kendilerini takip ettiği fikriyle çemberi iyice daraltmaktadır. Yaşam alanı o kadar daralmıştır ki, Hilmi artık yalnızca istasyonlara yakın evlerde oturabiliyor, her an kaçmaya hazır olmak istiyordur. Eski sevgilisini (Kız) terk ederek Aynur'la evlenisi aynı zamanda Aynur'un da sevgilisini (Erkek) terk edip, kendisiyle evlenmiş olması, başlangıçta Hilmi'yi rahatsız etmemiş ancak zamanla kendi kendine içinden çıkması olanaksız bir suçluluk duygusu yüklemiştir. Geçmişin kendisini takip ettiğine, bir gün bir şekilde kapısına dayanacağına inanmış, sık sık ev değiştirerek, istasyona yakın evlerde oturarak geçici çözümler aramıştır. Kendi yarattığı ve önüne geçemediği bir suçluluk duygusundan kurtulmak için, tek umidi geçmişin kapısını çalmasına izin verip, bir daha çalmamasını sağlamaktır. Bu, Kız ve Erkek e yazılmış çağrı mektubuyla somutlaşır:

Kız- (Çantasından bir zarf çıkarır, açar, mektubun son
satırlarını okur) "Birlikte gideceksiniz,
adreslerini biliyorsunuz." (S:53)

Kız ve Erkek, Aynur ve Hilmi'nin on yıllık evliliklerinin ve kendi geçmişlerinin izini sürerken, Hilmi ve Aynur, Hilmi'nin istegiyle isiklari söndürmüs, radyoyu kapatmis, mum isiginda oturuyorlardir. Aynur'un anlam veremedigi bu sessizlik ve karartma, Hilmi'nin geçmisiin takibinden ve suçluluktan kurtulacagini umdugu dakikalardir. Kız ve Erkek in Hilmi ve Aynur'un izini süre süre gelecekleri, kapiyi çalacaklari ve bir daha çalmamacasına geri döneceklerini, gideceklerini umdugu dakikalardir.

Oyunun bu bölümünde yazar, Hilmi'nin sikintisini ilk kez kendi agzından ve çok açık olarak dillendirir.

Kadin- Hiç konusmuyorsun, içine kapandın yine; kim bilir neler kuruyorsun?
Kocasi- (Güler) Saati.
Kadin- (Güler) Hangi saati?
Kocasi- (İçini çeker) Hayat saatini. Çok geri kalıyor.
Ayarladım, kurdum.
Kadin- Artık düzgün işleyecek mi dersin?
Kocasi- Umarım. (S: 76-77)

Hilmi'nin sözünü ettiği hayat saati, örneğini Necatigil'in şiirlerinde de bulabileceğimiz bir imgedir.

Sarkaçlar gibi Simdi sallanır
Dünle yarın arasında düzensiz.
Ya çok ileri gider ya da çok geri kalır.
Düzgün işletemeyiz.¹

Hilmi'nin geri kalan hayat saati, geçmisi anımsayarak duyduğu kaygının bu gününü etkilemesinin simgesidir. Fakat bekleyisi uzun sürmeyecek, Kız ve Erkek oyun sonunda kapiyi çalacaklardır. Aynur kapiyi açmak istese de, Hilmi kararlı bir biçimde bunu reddedecek, ısrarlı çalışlara rağmen kapiyi açtırmayacaktır.

Kocasi- (...) Kapiyi açtın mı artık her şey biter!Bu bir dönüm noktası. Her şey biter.
Kadin- Nasıl biter?
Kocasi- Bak, dinle beni! (Sesi git gide yükselir) Biz kendi hayatimizi uzun zaman baskalarıyla bölüştük. Ama artık bizim olmalı bu hayat. Mecbur muyuz? (...) Bu gece bu kapıdan içeri kimsenin girmesini istemiyorum, anladın mı istemiyorum. Biktım artık! (S. 78)

Fakat Hilmi, Kız ve Erkek'in açılmayan kapının ardında eriyen ayak sesleriyle de rahatlamaz, saati sorar. Son trenin kalkısını beklemektedir. Çünkü son tren, geçmisiin

---

¹ Hilmi Yavuz ve Ali Tanyeri, Behçet Necatigil. Bütün Eserleri 1948-1972.(İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995) s.60.

insanlarini alip götürecek, Hilmi ancak bu şekilde kurtulacaktır. Trenin kalktiği duyulduğunda Aynur ve Hilmi arasında geçen diyalog bunu açıkça anlatir.

Kadin- Son Tren gitti.
Kocasi- Lambayı yakabilirsin, radyoyu da aç. (S. 80)

Yazar, oyunun sonunda geçmişten tasdikları suçluluk duygularından kurtulmaya çalışan, oyun kişilerinin kurtulmuş olduklarını söylemez.

Erkek- Ok yaydan çıktı bir kere, açtırincaya kadar
çalacağım bu kapıyı.
Kız- Ne olursunuz vazgeçin! Artık çok geç! Ne dedi
duymadınız mi? Mecbur muyuz, açılmaz bu
kapı kimseye, dedi. Anladılar geldigimizi, belki
de onlar getirdiler bizi buraya. Suçumuz ne, rezil
ettiler bizi. Allahım nasıl durabilirim burada? (S
79)

Kız ve Erkek, Hilmi ile Aynur'u kendi evlerinde, evliliklerinde sinama sansi yakalayamazlar, öykü kurguladıkları gibi sonlanmaz. Terk edilmiş olmakla, kendi kendilerine yarattıkları suçluluktan, Hilmi ile Aynur'u görme isteginden ve kendilerini bu anlamda takip eden geçmişten kurtulamazlar. Son trene binip yaşamlarına geri döndüklerinde, tekrar bir çağrı mektubu olarak, geçmişin pesine düşmeyeceklerinin bir garantisi yoktur. Tıpkı Hilmi'nin beklediği son trene ait sesin, her gece tekrarlanabileceği gibi.

Kendi kendilerine yarattıkları ve yasattıkları geçmişin, takibine izin verdikleri sürece, mektuplar yazılacak, izler sürülecek, ışıklar söndürülecek ve son trenlerin sesi beklenecektir. Her mektupla yeniden geçmişe dönülecek, her son tren sesi, sadece o geceki son trenin sesi olacaktır. Çünkü geçmişin takibi, kişinin kendi yarattığı bir tehdittir. Kendileriyle hesaplamadan, yüzlesmeden yasadıkları sürece, yeniden geçmişin tuzagina düşmeleri kaçınılmazdır.

Behçet Necatigil'in "Astar" şiiri, geçmişin, kaside bıraktığı iz üstüne yazılmıştır. Siirde, "altta kalan hava kabarcığı" eskiye dair anıları, yüzlesilmemiş, geride kaldığı sanılan suçlulukları imler. Siir, Son Tren ve Gaz oyunlarının temalarını birbirine bağlar niteliktedir.

ASTAR¹

Siz hiç eski tahtalara yağlıboya yaptınız mi?
Bütün is ilk çekilen boyadadır, astarta.
Astar düzgün değilse tepserir boya

---

¹ A.G.E. s.:207.

Islak duvarlar gibi dökülür pul pul

Bir hava kabarcığı alttan doğru yavaş
Tasir bazı şeyleri dipten yüze.
Çıkar suya yukarı, döner bir zaman yavaş
Söner suyun üstünde.

Daha demin titrek dokuyordu ask
Konusan bakışlar, ince gülüşler
Daha demin vardı.

Sustunuz ikiniz de, gözleriniz daldı:
Bogdu sevincinizi sularda kiskanç
Bir hava kabarcığı.

Gaz adlı oyununda Necatigil, yine kisinin kendisinin yarattığı ve önüne geçemediği suçluluk duygusunu isler. İki aylık evli olan Kadın ve Erkek, alt katlarında annesiyle yaşayan, yazarın "Yaslı Kız" diye adlandırdığı oyun kisisi üzerinden yarattıkları suçluluk duygusuyla evliliklerini sürdürmeye çalışırlar. Kadın ve Erkek'in yaşadığı ev, ahsapları çürümüş, incelmis, kirislerinden tozlar dökülen çok eski bir evdir. Alt kattaki Yaslı Kız'ın sesini aynı odadaymış gibi net duyarlar. Yaslı Kız, Kadın ve Erkek yataklarına girdiklerinde sarkı söylemeye başlamakta, tahtalar gıcirdamaya başladığında ses gittikçe netleşmekte, çiftin arasında bir sohbet başlarsa iyiden iyiye yakınlaşmaktadır.

Oyun, Erkek'in Yaslı Kız'a karşı duyduğu suçluluğu açımlayan diyaloglarla kurulur. Oyun sonunda Yaslı Kız'ın yaktığı mangalın dumani evlerini sarmıştır, yapacak bir şey yoktur. Oyun Yaslı Kız'ın gülüşüyle sonlanır.

Yaslı Kız, Erkek'in evlenmeden önce de komsusudur. İkinin geçmiste hiçbir ilişkisi olmadığı halde Erkek, yaptığı evlilikten suçluluk duymaktadır. Bu, kendi kendine yarattığı bir suçluluk duygusudur, önüne geçemez. Karisi, Erkek'in duyduğu suçluluğun farkındadır. Kadına göre bu suçluluk, kocasının Yaslı Kız'a ümit verip kendisiyle evlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Erkek, yarattığı bu suçluluk duygusuyla kendisini asılmaz bir çember içinde sınırlar. Kızın yukarıdaki hareketten haberi olacağı endisesiyle evde terlikle gezemez, istediği saatte su içemez, karisiyle sevisemez. Yaslı Kız'ın yalnızlığı, odalarının içindeyken, yaşamakta olduğu evlilikten içten içe utanır. Bu oyundaki Erkek, Son Tren oyunundaki Hilmi'nin yaşadıklarının benzerlerini yaşamaktadır.

Erkek'in suçluluk duygusu öyle bir hal almıştır ki, Yaslı Kız'ın aşağıdan gelen sesi, bir uzaktan kumanda gibi Kadın ve Erkek'i yönetir.

Kadın- Terliksiz gitme.

Erkek- Tahtalar gicirdiyor. Uyanik oldugumuzu
duyarsa... (S:390)

Yaratılan suçluluk duygusu yasamlarının her alanına hakimdir, çok üsüdükleri halde sobayı yakamazlar, karyolalarının ayak ucunu ses çıkaracağı endisesiyle takamazlar. Evlerindeki hareket arttikça, Yasli Kiz'in sesi yakinlasir, netlesir. Son Tren oyunundaki Hilmi de, geçmişin takibiyle sürekli evini degistirmekte, isiklarini, radyosunu kapali tutmaktadır. Bu iki oyundaki suçluluk duygulari, benzerlik gösterir.

Kadin ve Erkek, tahtalari asinmis, ayrilmis, köhne bir evde seslerinin, hareketlerinin alt kattan duyulacağı kaygisiyla yaşamaktadırlar. Ancak, Yasli Kiz, bulunduğu yerden onların yaşamına sadece duygusal bir baskıyla girmez. Alt katta yaktığı mangaldan çıkan kötü gazlar, üst katta yaşayanlar için hayati bir tehdit olusturur. Köhne evde, katlar arasında sızan zehirli gazlar, geçmişten gelen suçlulugun zarar verdiği bu günü anlatmak için kullanılmistir. Bu gazlar, yasadıkları evin yipranmışligi nedeniyle onlara ulaşabilmektedir. Aslında evlerinin köhneligi ve bu evin adamın geçmişine de ait olusu oyunda simgesel kullanılmistir. Ev, alt kattan sızan zehirli gazı kolayca geçirir, çünkü tahtalari çürük ve ayriktir. Evin köhneligi, adamın suçluluga hazır, geçmişe dönük yanini imler. Bu suçluluk, önlenemezdir.

Erkek- Önleyemiyorum. Bir suçluluk duygusu. Acayip
birsey. (S: 393)

Erkek'in geçmişini ve simdiki yaşamını imleyen evin tehdidi bu kadarla sınırlı değildir. Alt katta bir kuyunun varlığından bahsedilir. Kuyu, imge olarak sinsi bir tehlikedir, eve yani adamın geçmişine aittir. Ancak bu kuyudan, "tavan tahtalarından görülen yıldızlar" la birlikte bahsedilir. Buradan çürümüş evin yine de gelecege dair umutlar barındırdığı anlasilir. Erkek, yarattığı suçlulugun farkındadır, evin yani geçmişinin yine kendi yarattığı bir köhnemislelikle sarıldığını da bilir.

Kadin- Öp beni

Alttaki kızın sarkisi bir an yükselir yavaslar.

Kadin- (Güler) Bak gene duydu, izin vermiyorum.

Erkek- (içini çeker) Ah evet.

Kadin- Asagiyi düşünme sen de; benim gibi yukariya bak! Kirislerden toz yagiyor. Sarkan örümcek aglari. Yok artık böyle evler. Öylesine eski.

Erkek- (İçini çeker) Ahsap ve çürük.

Kadin- Tavan tahtalarından neredeyse yıldızlar görünecek. (Güler sesini yükseltir) Fakat asagıda bir kuyu var; kuyuda ay batti. (S: 393)

Gaz da tipki kuyu gibi sinsi bir tehdittir. Varligi sezilene dek kisiyi uyusturur, adeta felç eder. Varligini erken fark etmek gerekir. Oyunda Erkek ve Kadin sizintiyi fark ettiklerinde, bundan çoktan zarar görmüşlerdir.

Erkek- Bütün kis hasta gibiydim. Evde oldugum zamanlarda basimda bir agirlik. Hiç geçmezdi. Hatirliyorum. Ama bu simdi... dogru degil! Dösemenin deliklerinden gaz bu odaya doluyor. Nasil anlamadik! (S:396)

Kurtulmanın tek yolu, onun varligini fark etmektir. Bu fark edis oyunda bir yüzlesmeyi de anlatir. Bilerek ya da bilmeyerek, kisi tasimayi seçerse, suçluluk sürecektir.

Erkek- Asaginin bütün gazlari burada. Zehirli dumanlar. Kokuyu nasil da duymazsin? Kaçalım bu evden.
Kadin- Nereye?
Erkek- Buluruz; ev mi yok? Ne ses ne gaz. Beton.
Kadin- Kömür ve gaz her yerde, ses her yerde var. (S:396)

Erkek, tehlikenin büyüklüğünü fark etmistir. Karisini da uyarmak, önlem almak ister.

Erkek- Siyahligi görmüyor musun? Kalk! Ince bir sis gibi, kömür dumanı...
Kadin- Karanliga duman diyorsun!
Erkek- Karanligin üstünde bir duman bu! İyi bak! (S:397)

Oyundaki Kadin, Son Tren oyunundaki Aynur ile benzerlik gösterir. Geçmisten getirdigi ve yasamini denetleyen bir suçluluk hissetmemektedir, buna ragmen kocasinin yogunlastirdigi duygu, onun da hayatini sinirlamakta, Onu da hapsetmektedir. Oyundaki hali, perdeyi açmak, lambayı yakmak isteyen Aynur'la (Son Tren) benzerlik gösterir.

Kadının kocasinin suçluluguna ve yarattigi sinirlara bas kaldirdigi görülür.

Kadin- Of basim çatliyor. Hep senin yüzünden. Ben kimsenin mutlulugunu çalmadim. (S:393)

Ancak, Kadin yasanan sikintinin nedeninin kocasinin suçluluk duygusu oldugunu fark etmekle birlikte, bunun önlemi olamayacagini da bilir.

Erkek- Günlerdir basın agriyor. Gaz. Karbon monoksit. Zehirler...
Kadin- (...) Sebep baskadir. Hem bu ev... duvarlarinda siva bile kalmamis. Çitalar, çerçeveler, tavan... (S: 396)

Kadının bu sözlerle, hem kendilerini zehirleyen gaza, hem de bu gazdan arinmaya, her ikisine birden evin köhneligini neden olarak gösterir. Adam suçluluk duygusunu yasamayı

seçmiş olduğu için yasamları bu duygunun gölgesinde geçmektedir. Hilmi'nin Aynur'a verdiği zararın bir benzerini, oyunda Erkek, Kadın'a vermektedir.

Oyun sonunda Kadın, Erkek'i kendi suçluluğu ve daralmış alanı için seçim yapma noktasında bırakır. Erkek'in kaçma isteği, tehlikeyi fark edisinden hemen sonradır. Kadın ise, bu çemberi kırmak için çaba sarf etmeyecektir.

Erkek'e ait suçluluk duygusu, kaçılmayan köhne eve sızan gazla kendini göstermiştir ancak yarattığı tehlike kadından önce erkeği hedef almıştır.

Oyun, Yaslı Kızın gülüsüyle sona erer. Bu, tehlikenin sürmekte olduğunu anlatır. Orada buldukları sürece, tehdit altında yaşamaya devam edeceklerdir. Kurtulmanın tek yolu kaçmaktır ancak, burada söz edilen kaçış, fiziksel olarak bir mekan değiştirmeyi değil, duyguyla yüzleşmeyi anlatır.

Behçet Necatigil oyunlarında, suçluluk duygusu değişik biçimleriyle irdelenmiştir. Son Tren ve Gaz, oyunlarında omurgayı oluşturan suçluluk duygusunun, zaman zaman ikinci planda kalsa bile diğer oyunlarda da, başka biçimlere büründüğünü görüyoruz:

Örneğin Pencere oyununda, yaslı ve hasta annesine bakmak zorunda olan I. Kadın, toplumsal zorunluluklarla gelen bir suçluluk duygusu içindedir. Annesine bakmak zorunluluğunu agabeyiyle paylaşamaz. Paylaşmadığı sorumluluk I. Kadın'i bunaltır. Anneye bakmanın agabeyinin de görevi olduğunu düşünür ve bu düşüncesinden dolayı bir suçluluk duyar.

- I. Erkek- Gözlerimizi dikmiş ondan hesap soruyoruz.
Annene niçin biraz da sen bakmıyorsun? Sanki bunu soruyoruz.
I. Kadın- Düşünmesi gerek.
I. Erkek- Düşünmüyor diyemeyiz. Düşünmek istemese bile bunları ona sen düşündürüyorsun.

(S:372)

I. Kadın bu sorumluluğun agabeyine olduğu gibi esine düştüğüne de inanmaktadır. I. Kadının, bir alacak verecek ilişkisi gibi gördüğü "annenin bakımı" çeşitli somut gerekçelerle donatılmıştır.

- I. Kadını- O da gelini
I. Erkek- Bakti, sirasını savdı O.
I. Kadın- Annem onlara çok bakti. Gelin bizim eve geldiğinde on bes, on altı yaşlarındaydı. Onu, onun çocuklarını hep annem büyüttü. O ne yaptı.
I. Erkek- Sirasını savdı. (S: 379)

I. Erkek ise hem suçluluğun hem gerekçelerinin farkındadır. Anneye bakmanın bir zorunluluk olduğu ve dışına çıkılamayacağı temelinden hareket eder.

- I. Erkek- Hiç sevemeyeceği kimselere de katlanır insan;
öyle durumlar vardır; ayıplanmaktan korkar.
I. Kadın- Biliyorum. (S: 376)

I. Erkek, buldukları durumu bir "insanlık imtihanı" olarak değerlendirir

I. Erkek- İnsanlık imtihanı.. Yakınların hakkında gizli düşüncelerimi aykırı görüşlerimi öğreneceksin... de ne olacak? (S: 378)

Oyunda, I. Erkek'e dair, geçmişten gelen bir suçluluk duygusunun varlığından açıkça söz edilmez. I. Erkek'in bunu bir zorunluluk olarak gördüğü ve katlanılması gerektiğine inandığı açıktır. Ona göre, ödenmesi gereken borçlar ve zorunluluklar söz konusudur. Karısının annesine bakmak zorunda olusunu sadece karısına ait bir borç ödeme olarak görmez.

I. Erkek- Annenin yerinde benim annem, benim bir akrabam olabilirdi. Borç borçtur, ama bu borcu borçlu olduğumuz kimseye değil de bir baskasının borçlu olduğu kimseye ödeyebiliriz. İkisi bir bence. (...) İs ödemekte, öde de kime ödersen öde!

I. Kadın- Ben fazlasıyla ödedim, fakat senden utanıyorum.

I. Erkek- İçinden çıkamayız böyle düşünürsek. Ben de ödeyemediklerimden utanıyorum dersem ne değişir? (S: 375-76)

Oyunda, II. Kadın'a ve II. Erkek'e ait suçlulukların da izi sürülebilir.

II. Erkek- Biliyorum... Gençliğini, sağlığını bizde tüketti, hastalığı, ihtiyarlığı size kaldı; biliyorum. (S: 373)

Agabeyin karısı olan II. Kadın durumun farkındadır. Kendisinin sırasını savdığını düşünmektedir. Ancak yine de duyguyu suçluluk kendini ele verir.

II. Kadın- (...)Sizden iyisi yok! Hep olduğunuz yerde! Eh Kayınvalidenin hastalığı da yormaz sizi. Ne yapalım, noksansız saadet mi var, bir yerden bir üzüntü olacak elbet! Annemizdir bakacağız elbet. Ama kendi kızının bakması başka! Aa, tabii beni de sever, ben de ona bizdeyken çok iyi baktım. Allah için! Hiç incitmedim; sorun kendisine! Eh sağlığı da yerindeydi o zaman, böyle felç geçirmemisti daha, fakat olsun, gene de kolay değil, insan kendi öz annesinden bile bakıyor. Birakıp bir yere gidemezsin, adam tutamazsın, her işine gene de sen kosacaksın! (S: 380)

Oyun kisilerinin hepsinde bir suçluluk duygusunun izi sürülebilir. Ancak, bu kişiler ya görev saydıkları anneye bakma işini yerine getirdikleri halde, bunu istemedikleri için suçluluk duyar ya da bu işi yerine getirmek istemedikleri için kaçarken, kaçışın suçluluğunu duyarlar.

Behçet Necatigil oyunlarında geçmiş, geçmişin takibi ve bu takiple gelen suçluluk duygusu izleklerinin ilk ayagi olan, "insanın kendisinin yarattigi, önüne geçemedigi suçluluk duygusu" temasi Son Tren, Gaz ve Pencere oyunlarında farklılıklar gösterse de, temelde bütün oyun kisilerini etkiler, yasamlarini daraltir. Yazar üç oyunda da bunun kisiye ait bir suçluluk oldugundan söz eder. Bu oyunlardaki suçluluk duygusu, kisilerin "tasimayi seçtigi" bir duygudur. Tasimayi seçtikleri sürece bu duygu yasamlari için baskin bir nitelik tasiyacak ve geçmişteki türlü tavir ve davranislar, bu günlerini olduğu gibi geleceklerini de etkilemeyi sürdürecektir. Necatigil, oyunlarında bu duygudan kaçmanın bir yolu olmadığını, tek yolun kisinin sorunla ve yasadiklariyle yüzlesmesinden geçtigini vurgular.

2. Suçlu olduğuna inanan insanın suçluluk duygusundan arinamaması

Behçet Necatigil oyunlarında, duyduğu suçluluktan arinamayan insani çeşitli biçimlerde islenmiştir. İlk örnek: Üç Turunçlar Oyunudur. Oyun, "Üç Turunçlar" masalinin islenmesinden yola çıkar. Masaldaki üç kız kardeş, kötü arap kızı ve sehzade oyunda kullanılır. Behçet Necatigil'in radyo oyunları ile örtüşen siirlerinden biri burada da karşımıza çıkar.

ÜÇ TURUNÇLAR¹

(...)

İki kapi çıktı karşıma
Biri açık ardına kadar
Biri yıllardır kapalı
Açığını kapadım
Açtım kapalı olanı
Açınca
Has Bahçe
Üç Turunçlar Has Bahçe'de asili
Üçünü de aldım
Bastım atıma kamçıyı.

Oyunda, çeşitli talihsizlikler ve yoksunluklar içindeki bir aileden sıyrılan ablanın suçluluğu anlatılır. Üç kız kardeşten küçük olan ikisi, iyi evlilikler yapmak ve yasamlarini değiştirmek istegiyle çeşitli yanlış adımlar atar ve sonuçta aynı kiskacın içinde geleceksiz bir yasama hapsolurlar. İlgisiz ve kötücül çizilmiş baba da onların üstündeki uğursuz güçtür. Ancak en büyük abla, (ki oyunun basından beri dürüstlüğü ve iyiliği övgülere konu olmuştur) sessizce evlenerek bu yaşamdan çıkıp gider. Abla, giderken kendisiyle birlikte büyük bir suçluluk duygusunu da götürür.

Oyun, bir iç oyun olarak tasarlanmıştır. Bir radyoevinde, oyuna müdahale eden Prodüksör ve Rejisörün konuşmaları üstüne kurulmuştur. Rejisör ve Prodüksör bir yandan oyun hakkında konuşmakta, bir yandan da oyunu bölüm bölüm dinlemektedirler. Üç Turunçlar

---

¹ A.G.E. s.127.

masali, oyunun temelini olusturmamakla birlikte, iç oyunun öyküsü bu masal üzerinden anlatilir. Oyunda, suçluluğuyla eksen olusturan abla (Büyük Kiz), kardeslerinin Delikanli yüzünden düstüğü duruma adeta teget geçerek, kendi kapali varligini sürdürür. Büyük Kiz, sahip çıktığı degerlerle ve yasamiyla oyun içinde övülür. Bir deger tasiyicisi olarak tasarlanmis olan Orta Yasli Adam'in ve Büyük Kiz'in idealize edilerek çizilmisligine, Prodüktör ve Rejisör de konusmalarinda yer verir.

Rejisör- Farkina varmamisim. Yazar, kisileri idealize etmis. Büyük kizla bu orta yasli adama sempatisi var nedense. Öbür iki kizla çapkin delikanliya ne kadar soguk davranmisti. Onlara hiç acimadi.

Prodüktör- Iyiligin dürüstlüğün zaferini istiyor.

Rejisör- Onu kim istemez? (S: 271)

Delikanli'yla kendi degerler sistemi disinda bir iliskiye giren Küçük Kiz, bu iliskiden hirpalanmis bir biçimde çıkar. Ortanca Kiz ise, kardesini korumak niyetiyle ayni tuzaga düşer. Ikisinde de degerlerin alt üst oldugu görülür. İç oyundaki yazarin soguk davrandığı kardesler, suçluluklarini yaratan gerekçeleri annelerine, babalarina ve Delikanli'ya yüklemektedirler.

Küçük Kiz Bütün suç anamizda. Hep Ondan yüz buldu. Siz büyük ablamlarla isteyken gelirdi hep. Anam önüne düşer, götür gezdirdi bu kizi, derdi. Onun da canina minnet. Itin biri zaten. Babam da allahlık... Böyle böyle... Hep anamda kabahat.

(...)

Ortanca Kiz- (Sert) Ana miydi O? Açtırma agzimi, kendi eliyle vermis seni itin agzina. Birak simdi! (S: 264)

Yasadıkları hirpalayici iliski sonrasinda kardesler birbirleriyle dertleserek çevrelerindeki suçların ve suçluların bir dökümünü yaparlar. Buldukları duruma gelmis degil, "itilmiş" gibi davranmayı sürdürürler. Çevreye yönlendirilen suçun izlerine oyun boyunca rastlanir. Küçük Kardes'in yasadığı iliskinin ardından, Ortanca Kardes'in de ayni kisinin tuzagina düstüğü görülmüşse de, iki kardes kendilerini bu suçtan ayrı tutarak, bir çeşit "suçsuzluğu" paylaşmaktadırlar.

Ortanca Kiz- Duyulmadan kalir mi saniyorsun? Babam isitse...

Küçük Kiz- Babam mi? Geç! O saldi bizi sokaklara.

Ortanca Kiz- Anamda suç.

Küçük Kiz Erkekligini gösterse anam öyle olmazdi. (S:265)

Ortanca Kiz, yasadıklarından kendine düşen payin farkindadir. Ancak, Küçük Kardesinden ayrı tutulmasını gerektiren farklı bir çıkisa sahip degildir.

Ortanca Kiz- Ben baska. Ben kendi aptalligimin kurbaniyim. Senin yüz karani tek basima temizlerim sandim. (S:264)

İki kardes yasam alanlari içinde bagislamasi olmayan bir duruma kistirilmislardir. Yasamlari içinde bagislanamayacak olan bu durum, kizlari bütün hayatini ipotek altına almistir.

Her ne kadar suçun kendilerinden kaynaklandigini düşünmeseler de, bulduklari durumdan kaçmak, kurtulmak istegi agirliklidir.

Küçük Kiz- Kaçmalı bu evden.
Ortanca Kiz- Varsa yerin hiç durma.
Küçük Kiz -Bir alan da yok ki bizi!
Ortanca Kiz- Aldilar, çok beklersin! Kiz, kim alır bizi?
Bilmez gibi konuşma.
Küçük Kiz- Dövsün, sövsün, raziyim. Yeter ki bir erkeğim olsun, yeter ki korusun, kurtarsin beni.
(S: 274)

İç oyun hakkında tartismakta olan Rejisör ve Prodüktör, zaman zaman kardeslerin durumu hakkında da yorumlarda bulunurlar. Bu yorumlar kimi kez, oyun kisilerinin karakterleri hakkında yapılan dis yorumlari içerir.

Prodüktör- Küçük kiz zayıf iradeli. Biraz isik, biraz gösteris... Basi döndü.
Rejisör- İçki de var; degerler sistemi yıkılacak tabii.
Zaten manevi deger diye bir sey de yok ya kizda. Anasi da ortamı hazırlamis. (S: 262)

Büyük Kiz, oyunun bu bölümünde, yasananlari farkında değil gibi görünmekle birlikte, yasadigi suçluluk duygusuyla kardeslerinin girdigi kiskaci bildigini düşündürür. Bunun bir önseme olduğu oyun sonunda anlaşilir. Kardeslerinin sıkça söz ettiği "kaçmak" fikri Büyük Kiz için de baskindir. Karsisine çıkan Orta Yasli Adam'ın teklifini kabul ederken sorun çıkarmaz, karsisine çıkan bu fırsatı degerlendirmek isterken, kardeslerinin durumunun da aklında olduğunu sezdirir.

Orta Yasli Adam- Nikahtan sonra bohçani alıp gelebilir misin? Daha önce değil, nikahtan sonra. Hiç evlenmedim, seninle evlenmek istiyorum.
Büyük Kiz- (Hiçkirir) Nikahtan sonra mi?
Orta Yasli Adam- Kötü bir sey mi söyledim?
Büyük Kiz- (Hiçkirir) Yoo, hayir, hayir.

(S: 270)

Büyük Kiz, kardeslerinin evlenemeyeceginin farkındadır. İçinde bulduklari sartlar, yasamlarının degistirmenin tek yolunun evlilik olduğunu imler. Kardeslerinin artık bu sansi kalmamistir. Konusmanın bu bölümünde hiçkiriklere bogulan Büyük Kiz'in durumun farkında

oldugu anlasilir. O da bu yasamdan çıkmak istemektedir. Ancak kendisiyle birlikte digerlerini de kurtarmak sansi yoktur. Oyunda ana ekseni olusturan "ablanin duydugu suçluluk"u destekleyen etkenlere rastlanmaz. Abla, esitli gerekçelerle yer yer övülmekte, suçluluk duygusunu ise içten içe kendisi yaratmaktadır.

Kk Kiz Keske ablamiza syleseydik!
Ortanca Kiz- Yregine inseydi, öyle mi? Ne kadar dürüst oldugunu bilmez gibi konusma!
Kk Kiz Yanlis evde dogmus.
Ortanca Kiz- Disarida içeride alısmaktan bitkin zavalli.
Babama iki parasi yetistirmek kolay mi? (S: 264)

Etrafindakiler oyunun basindan, evlenip gidisine dek Büyük Kiz'i olumlar, yaptigi her seyde hakli bulurken, Büyük Kiz'in suçluluguna iliskin saptamalar Rejisör ve Prodüktör'den gelir.

Rejisör- Büyük kizin, aileyi kurtarmak için en ufak bir çabada bulunduğunu görmedik.
Prodüktör- Belki sadece evde olusu bile, daha büyük yikilmalari önlüyordu, olamaz mi? İki kiz, ablalarından gizli o hale geldiler. (...)
Rejsr- Olabilir fakat yazar hiçbir ipucu vermedi. Üstelik büyük kiz kaagin, korkagin biri. Cesur olmalıydı, oysa miskin, bencil... Ben yle sanıyorum ki, fatalist¹ biraz da. (S: 279)

Büyük Kiz'in sessiz ve itaatkar tutumu oyunda detaylandırılmaz. İkici babaya iki parasi yetistirmek için gece gündüz alısan Büyük Kiz, sabriyle vlmekle birlikte, Kk Kiz'in agzından bir defaya mahsus olmakla birlikte eleştirilir.

Kk Kiz- Biraz gözünü asaydı da görseydi neler dndgn? (S: 265)

Bu elestiri, Prodüktör ve Rejisör'n yorumlarıyla birlestirilince, "sessiz kalmanın sululugu" na dair veriler elde edilir.

Zaten Büyük Kiz'in hayatının sonraki bölümlerinde de yasayacağı, üstünden atamayacağı suçluluk duygusu, "sessiz kalmaya" ve "kendini kurtarmaya" dairdir. Büyük Kiz kardeşlerine evlilik haberini verirken de, daha çok bir veda haberi verir gibidir. Ne aldığı evlilik teklifinden, ne evlenme zamanından ailesine söz eder. Sonuçta ablalarının evliliği, kardeşler için gerçek bir sürpriz olur. Büyük Kiz, babaları yokken geldiği evde, kardeşlerine vedayı ağristiran evlilik haberini verir.

Büyük Kiz- Temelli gidiyorum.
Ortanca Kiz- Temelli mi? Nereye gidiyorsun, abla?
Büyük Kiz- Evlendim, gidiyorum.
Ortanca Kiz- (Sasirmis) Evlendin mi? Aa, ne zaman?
Büyük Kiz- Bu gün. Iste evlenme cüzdanım. Rica ettim,
cüzdani da hemen verdi memur. (S: 275)

Aynı kapalılığı gösterildiği Orta Yaslı Adam da meseleyi fazla sorgulamaz. Büyük Kiz, evlilik kararının kardeşlerini bırakıp gitmesi anlamına geldiğinin farkındadır.

Küçük Kiz- (Sasirmis) Sey... bize hiç söylemedin.
Büyük Kiz- Erkeğim öyle istedi. Kimseye söylemedik.
Kızmadınız ya? Kismet böyleymiş.
Küçük Kiz- Kiminle evlendin, abla?
Büyük Kiz- Sonra... sonra anlatırım. Gelirim yine (...)
Ortanca Kiz- (Gücenmis) Neye bize haber vermedin,
abla?
Büyük Kiz- Siz benim iyiliğimi istemez misiniz?
Böylesi daha iyi.
(Kısa bir sessizlik)
Ortanca Kiz- Sasirdik. Çok sevindim, abla!
Küçük Kiz- Sen olsun kurtuldun, abla!
(Büyük Kiz hafif hiçkırır)
Ortanca Kiz- Aa, ağlanır mı hiç? Allah mesut etsin!
Küçük Kiz- Allah mesut etsin.
Büyük Kiz- (Hafif hiçkırarak) Gücenmediniz, değil mi?
Ne yapayım, ben de insanım! (Hiçkırır) (S: 275-
276)

Büyük Kiz, kaçışının "kurallara uygun" olduğunu düşünmektedir. Yasadığı çevre ve bulunduğu durum düşünülürse, kendisi için açık olan tek yolu değerlendirmistir ve bunun bilinmesini istemektedir.

Büyük Kiz- Babama da söyleyin, iste evlenme
cüzdanım. Gördüğünüzü söyleyin. Iste kocamin
resmi (S: 275)
Büyük Kiz- (...) Su parayı da babama verirsiniz.
Evlenme cüzdanımı gördüğünüzü mutlaka
söyleyin Ona, olmaz mı?
Küçük Kiz- Olur abla. (S: 276)

Evlilik haberini verdiği gün, daha sonra Büyük Kiz için suçluluk duygusunu doruga çıktığı bir zamani anlatacaktır. Büyük Kiz evlenip, evden giderek yarattığı sonucun farkındadır. Bunun suçluluğunu daha kardeşlerine evlilik haberini vermeden hissetmistir. Oyun sonunda bunu net ifadelerle anlatır.

---

¹ Fatalist: Kaderci.

Büyük Kız- O günü de unutamiyorum, evden temelli gidecegimi haber verdigim günü... O gün onlara soguk davranmak, kayıtsız, kati görünmek için, daha önce ne kadar azap çekmistim. Her türlü aciyi önlemek, öldürmek için kendimi az mi zorladim. Neyse ki kardeşlerim o saskinlik içinde, farkında olmadan bana yardım ettiler. Ayrılmam kolay oldu. Sonra yine gelirim, dedim. Inandılar, yalan söylemistim, kaçtim. (S: 284)

Büyük Kız, kendisini kovalayacak suçluluk duygusunun farkındadır, bencil ve korkak oldugunu kendi agzından duyarız. Büyük Kız, evliliğini "kaderine karsi çıkılmak" olarak yorumlar. Rejisör'ün agzından da pekistirilen bu durum, asagidaki repliklerde net bir biçimde ortaya konulur.

Rejisör- İçinde büyük bir korku var: Bir tehlikenin, birdenbire bütün ümitlerini yıkacağı korkusu. Kistirilmis bir av hayvani gibi, sesinde yalvaris ve korku. Bu kadari da fazla. Ne var korkacak? Iste, kaderini yendi. Yahut beklemenin, temiz kalmanın mükafatını gördü. (S: 276)

Ancak Büyük Kız, suçluluguna inanmistir ve asamaz. Kaçmayı basardığı hayat arkada kalırken, Onun suçluluguna siki siki sarildığını görürüz. Oyun bu asamada, Büyük Kızın kazandığı zaferin, yani kadere karsi çıkisin bir suçluluk duygusuyla basaridan, basarisizliga dönülebildığını anlatır.

Büyük Kız- Korkağın hainin biriyim... Ama baska türlü kurtulamazdim. Kaderime ilk defa karsi koydum. (S: 284)

Büyük Kız'ın abartili suçlulugunun nedeni, oyun sonunda iyice netlesecektir. Kardeşlerinin birbirlerinin durumunu öğrendikleri, dertlestikleri gece, ablaları da uyaniktir. Oyunun basından beri sezdirilen "durumu bilmek" gerçekleşmistir. Büyük Kız'ın suçlulugunun temelini oluşturan bu neden, yaşam boyu takindığı sessiz tavrın yinelenmesi anlamına da gelir. Büyük Kız, saklanan sırı tanık olmuş ve yine sessiz kalarak suçlu duruma düşmüştür. Oyun sonunda Büyük Kız'ın kendini suçlu hissetmesinin nedeni tamamen aydınlanır. Büyük Kız isledığı bir suçtan ötürü, kendini suçlu hisseder.

Büyük Kız- Duymustum, çünkü beni uyumusu sanıyorlardı, ama uyaniktım. Karanlıkta tas kesildim. Çıgıgım boğazımda dondu da, anlamadılar uyanık olduğumu. Ne yapayım, diye günlerce kivrandı, düşündüm. Olan olmuştü.

Hainin, bencilin biriydim. Kendimi, kendi kurtuluşumu düşündüm. Kaçıp gitmeyi düşündüm. Sırlarını kurcalarsam kendimi de mahvetmiş olacaktım. (S: 283-4)

Gaz oyununda sinsi, sessiz bir tehlikeyi imleyen "kuyu" sembolüne bu oyunda yeniden rastlıyoruz.

Büyük Kız- (...) Sırlarını kurcalarsam kendimi de mahvetmiş olacaktım. Bir kuyuya gömer gibi...
(S: 284)

Ancak bu kez kuyu, bir çikissizliği anlatmaktadır. Oyun sonunda, Orta Yaslı Adam'ın da, bir suçluluk duygusuna sahip olduğu Büyük Kız'ın agzından anlatılır. Önceki bölümlerde ipuçları verilen bu suçluluk, Büyük Kız'ın agzından yorumlanır, bu sözler Orta Yaslı Adam'ın da bir kaçışı, bir suçluluğu olduğu sezdirilir.

Büyük Kız- Kocamla hiç konuşmadık bunları. İlk karşılaşmamızda ailemi hiç sormamıştım. Eminim, hiçbir zaman da sormayacak. Herkesin hayatında yaralar var, bunlara tek basımıza katlanmalıyız. (S: 284)

Büyük Kız'ın suçluluğu "tek basına" yaşamak hakkındaki sözleri, kocasının hissettigini düşündüğü bir başka suçluluğa bağlanır.

Büyük Kız- Korkuyorum, kocam bazen dalip gidiyor. Kendimden biliyorum, O da bir şeyler unutmak istiyor hep. O da, ben de belli ki bazı kimselerden kaçtık. (S:286)

Oyun sonunda Büyük Kız, bir masaldan yola çıkarak sevgilileri mezarlarında bile ayrı tutan, karaçalıları suçluluklara benzetir. Bu benzetme, suçluluk duygusunun insani yaşamdan uzak tutması olarak yorumlanabilir. Büyük Kız, suçluluğu derinden hissetmekte, buna bağlı bir utancı da yaşamaktadır. O da, kaçtığı yaşamın izini sürmezse, ailesini arayıp sormazsa bu duygudan kurtulabileceğini ummudur, ancak içinde bulunduğu durumdan siyirilmesi artık mümkün değildir. Oyun bu düşüncelerle son bulur.

Büyük Kız- Zaman zaman bir utanç dalgası, bir suçluluk duygusu yüzümüzü yalayıp geçiyor, harlı ateşler gibi... Bizim yüzümüzden belki bazıları daha yalnız, daha bedbaht oldular, yüzüstü kaldılar, belki sokaklara düştüler. Arayıp sormuyoruz, hiçbir şey bilmek istemiyoruz. İşte bu hatıralar fidanları ayırmak isteyen karaçalılar... O çalılar olmasa... (S: 286)

Üç Turunçlar'daki suçluluk duygusunun benzerine, Süslü Karakol Duragi'nda da rastlanır. Oyun Terzi ve Hallaç'ın her şeyin değişmesi üstüne yaptıkları konuşmalarla baslar. Hallaç, Terzi'nin ağzından yaşamına dair laf almaya çalışmasına rağmen, Terzi oldukça ketumdur, yaşamından söz etmez. Terzi Hallaç'ı kendi kız kardeşiyle evlendirmekten söz eder. Ancak Terzi buna yanasmaz.

Hallaç- Han odasından ev mi olur, Terzi? Bekar odası baska, ev ocak baska.

Terzi- Bu oda bana yetiyor. Üst katlarda benim gibiler yok mu? Dükkanları, evleri... tek oda çoğunun.
(S: 341)

Konuşmaları çocukların oyun sesleriyle son bulur. Çocukların uzaktan yankılanan "ebe ebesin, kimse bilmez nicesin, mendil gözünden düşmeden beni nasıl göresin" sarkisinin tema için oluşturduğu destek sonradan anlaşılır.

Hallaç, yanından ayrıldığı sıra Terzi'nin genç ve güzel bir kadınla dükkandan çıktığını öğrenir.

Terzi gece vakti bir otobüs duragında, otobüse yetismek istermiş gibi davranarak, kuskulu bir Adama yaklaşıp.

Terzi- Yetisirim sanmıstım.

Adam- Biletçi görseydi, bekletirdi biraz.

Terzi- Sesini duydum, kostüm, yetisemedim (...) Siz otobüsü beklemiyor muydunuz?

Adam- Hayır.

Terzi- Üstelik son otobüs. (S: 343)

Ancak Adam, Onun otobüse bilerek yetismediğini fark etmiştir.

Adam- Yetismek isteseydiniz, yetisirdiniz. Otobüsü bile bile kaçırdınız. Gördüm.

Terzi- Neyi gördünüz?

Adam- Kösedeki evden çıktığınızı. Doğru duraga geleceğinize yan sokaktan dolastınız. Çocukça bir numara. Niçin? (S: 344)

Terzi, Adam'ın durumunu kuskulu bulmuş, merak etmiştir. Bu merakının nedeni daha sonra açıklanacaktır. Ancak, Adam da varlığının kuskuyu uyandırdığının farkındadır. Daha önce de bekçiler kendisinden kuskulanmış, kimliğini göstererek onları hirsiz olmadığına ikna etmiştir.

Terzi ile Adam'ın konuşması olaylar dizisini başlatır.

Adam- Penceredeki kadın kim?

Terzi- Tanımiyor musunuz?

Adam- Hayır! İyi seçemiyorum, uzakta, karanlık. Hem tanımam herhalde, karınız mı?

Terzi- Kardesim. (S: 345)

Adamın gelişlerinin Terzi'nin karesi tarafından takip edildiği anlasilir. Adam, sehre sonbaharda ve yilda bir kez, son otobüsle gelmektedir. Yilda bir kez gelen Adam'ın şehirde geçirdiği son gecedir bu. Terzi'nin kızkardesi tarafından fark edilmesinin gerekçesi, kız kardesinin yıllar önce biri tarafından terkedilmiş olmasidir. Terkeden adam geri dönmemiş, kız kardesi yasadığı yikintiya rağmen ümidini kesmemistir.

Adam- Hayir, ben kardesinizin evini gözetlemiyorum,
süphelendiyseniz eger.
Terzi- Ama hep penceresine bakıyormussunuz!
Adam- Duragin karsisina rastlıyor evi, oraya da
baktigim oluyor elbet.
Terzi- Birini mi ariyorsunuz?
Adam- Kardesiniz birisini mi bekliyor?
Terzi- Bir ümit! (S: 346-7)

Adam Terzi'ye adım adım hikayesini aktarir. Bu hikaye Terzi'nin kız kardesinin hikayesiyle birlikte gelir.

Adam- (...) Kardesiniz birini mi bekliyor?
Terzi- Birisini sevmisti.
Adam- Bir vefasızlık hikayesi mi? (...) Adam nerede?
Terzi- Bilmiyoruz. Fakat bir gün çıkıp gelebilir.
Adam- Kardesiniz bekliyor demek?
Terzi- Bekliyor ve korkuyor.
Adam- Beni, beklediği sandi su halde?
Terzi- Karanlık... yüzünüz seçilmiyor. (S: 347)

Bu konuşmanın ardından Adam'ın da tıpkı Terzi'nin kız kardesi gibi bir beklediği olduğu anlasilir. Suçluluk da bu noktada görünür hale gelir.

Adam- Beklediği ben değilim, ama Ona benziyorum,
kardesine yani. Ben de birisini bekliyorum.
Terzi- Gelir mi dersiniz?
Adam- Gelmez.(...)
Terzi- Pisman misiniz?
Adam- Çok.
Terzi- Siz de mi suçlusunuz? (S: 347)

Suçluluktan ilk bahseden Terzi olmuştur. Oyunun devamında suçluluğun sembolik anlatımları görülür.

Adam- (...) Karsi duvarda gölge lerimizi görüyor
musunuz?
Terzi- Çok siyah.
Adam- Ve çok net. Solunuzdaki demir parmaklığın
gölgesi de öyle.
Terzi- Duvarda.
Adam- Parmaklığın gölgeleri, bir köprü korkuluğu gibi
karsi duvarda. O gölge-korkuluk olmasa asagi
düsebiliriz. Sanki bir köprüden geçiyoruz.
(S: 348)

Behçet Necatigil'in sık kullandığı, "köprü" "gölge" ve "kedi" sembolleri bu bölümde yeniden karsımıza çıkar. Terzi ve Adam'ın konuşmalarında "suçluluk", "terk edis", "ask", "kader", "zamanın akisi", "iki sevgi arasında kalıs", "bekleyis" çeşitli sembollerle anlatılır. Bu bölümdeki "ağaç", "yikik ev", "akip giden su", "apartmanların arasında kalmıs ahsap ev" gibi semboller oyun örgüsü için önemli işlevler üstlenmişlerdir. Terzi ile Adam'ın bir gece vakti yaptıkları konuşmanın akışkanlığını bu semboller sağlar. Önceleri, sıradan bir ağacı ya da evi anlatan sözcükler, üstlendikleri anlamlar ve sairin kullanımıyla oyunun asal örgüsünü oluşturlar.

Adam- (...) Gölgelerimiz bir suyun üstünden geçiyor.
Biz geçip gidiyoruz, su akıp gidiyor. O zaman da böyleydi. İnsan, kendi gölgesine yetişemez.
Su yikik duvara bakın.
Terzi- Çok eski bir duvar.
Adam- Ev yanmış, geride üç duvar kalmış.
Terzi- Ön duvar yok.
Adam- Çökmüş ön duvar, kalıntılar zamanla bir tümsek olmuş. Neye benziyor?
Terzi- Bir mezara belki.(S: 348)
Terzi- Arada ahsap bir ev var.
Adam- Ahsap ve çok eski.
Terzi- Yakında yıkılır.
Adam- Apartmanlar tutuyor, fakat sağlam, yeni yapıların arasında bu ev ne hazin değil mi? Utanan bir hali var, çaresiz bir yalvarısa benziyor.
Terzi- Arada ezilmiş adeta.
Adam- Sağdaki mi, soldaki mi? Onu ayakta tutan, iki apartmandan hangisi, belli değil.
Terzi- Biri olmasa yıkılabilir.
Adam- Ama hangisi?
Terzi- İki kişiyi birden mi sevdiniz? (S: 350)

Bu anlatımlar, Adam'ın son otobüse binerek terk ettiği bir kadına çıkar. Adam bir gece sevgilisini eve bıraktıktan sonra geç vakte kadar korulukta dolasmış, sonra son otobüse binerek ve otobüse bindiği duranın adını ilk defa fark eder. Ancak ismi yanlış okumustur ve bu yanlışlığın düzelmesi ancak geri döndüğünde mümkün olmuştur. Döndüğünde her şeyi yitirmiş bir adamdır artık. Ve yanlış okuduğu sözcüğün kendi hayatındaki mecazını fark eder.

Adam- (...) Kelimenin kedi değil karakol olduğunu her şeyi kaybettikten sonra, buraya gece vakti gelislerimden, tek başıma geldiğim gecelerden birinde fark ettim. Kelimenin mecaz anlamı, ancak onu karakol diye okuduğum zaman birdenbire aydınlandı zihnimde. Evet, bir süslü bir karakedi gibi, ikinci kadın beni asil sevdiğimden çekti aldı. (S: 351-2)

Oyun Adam'in süregelen suçlulugunun anlatimlariyla sürer. Adam, terk ettigi kadini animsatarak suçlulugunu pekistirmektedir. Artık Onu terk ettigi duraga gelmek de kendisini yatistirmaz olmuştur. Her gelisinde üzüntüsünün daha da arttigindan bahseder. Terzi ve Adam bulvarda ayrilirlar.

Hallaç, Terzi'yi bir gün önce, dükkanından genç ve güzel bir kadın ile apar topar gidisinden dolayi sorgular. Bu konusma sonunda Hallaç'in, terziyi evlendirmek istedigii kadinin, yıllar önce Adam'in terk ettigi kadın oldugu sezdirilir. Bu konusmalar aynı zamanda, Adam ile Terzi'nin bir gece evvelki sembolik kullanimlarinin birer nesneye dönüşünü de içerir. Bir gece evvel, yalnızlikleri, terk edilisleri yüklenen semboller, bu konusmada adres tarifi için kullanılan siradan nesnelere dönüşürler.

TEKINSIZ¹

Isim var tekinsiz, söylenince
Pasli kapi açilir, derin uçurum.
Ansizin vuran keskin isikta
Gerilerde kaldı sandiginiz yıllar

Tehlikeli dönemeçler gibi geçilmisti
Ne çabalardan sonra ancak unutulmuş.
Iste yine karsinizda o eski
Dik yokus.

Alt yani bir isim, siz öyle sanirsiniz!
Deriye dökülür kezzap, daglar.
Bir karakistan farksız
Hatırlamadan önce ilkbahar

Isim var yasak kapi,
Vurdunuz mu açilir düşmanca
Eski aci yasamalar hep birden
Ardında.

Oyunda, Adam yanlış tercih yaptığını bilmekte ve bunun suçlulugunu duymaktadır. Suçluluğu bir yaniyla da bir kadini terk etmişliğine dayanır. Terzi ve Hallaç, kız kardeşleri nedeniyle aynı durumda sayılabilirler. Behçet Necatigil'in, unutulduğu sanılan anıların insan hayatındaki etkilerini ustalıkli bir dille anlattığı oyun, çocukların ironik sarkisiyle biter. Bu suçluluk duygusu ve unutamayış, Behçet Necatigil'in aşağıdaki siiriyle büyük benzerlik göstermekte, oyun ile siir birbirini tamamlamaktadır.

3. İnsanın Elinde Olmadan Yasadığı Bir Olay Yüzünden Tasıdığı Suçluluk Duygusu

---

¹ A.G.E. s.: 206.

Behçet Necatigil'in radyo oyunlarındaki "geçmiş, geçmişin takibi" ve "geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusu" izleklerinin son ayagi, insanin elinde olmadan yasadigi bir olay yüzünden tasidigi suçluluk duygusudur. Yazarin, Altin Besik oyununda bu türlü bir suçluluk duygusu omurgayi olusturur.

Oyun, I. ve II. Yükçü'nün demir kakma, agir ve eski bir sandigi Adam'in istegiyle, gece vakti, yeni tasinilan eve çıkarmalariyla baslar. I. ve II. Yükçü'nün konusmalari, sandigin diger esyalarla birlikte degil de gece vakti gizli kapakli tasininin nedenleri üzerinedir. Iki Yükçü, bilemedikleri bu nedenler dolayisiyla süphelenmislerdir. Ev sahibi olan, kendilerine bu tasima isini veren Adam'la konusuldugunda durum aydinlanacaktır. Adam, ilkokula baslamadan ölen kizinin alçidan mankenini yaptirmistir. Sandiktaki mankeni kizi olarak kabul etmistir, onu yeni eve gömmek istemektedir.

Yükçülerle Adam arasında bir yakinlasma dogar. II. Yükçü Adam'a kendi kizinin resmini gösterir. Adam bu resimden etkilenir, II. Yükçü'nün kizinin, kendi ölmüs kizina benzedigini düşünür.

Adam- Var midir resmi?

II. Yükçü- Vardir ufak resmi, tasirim koynumda. Gör istersen!

Adam- (Birden heyecanlanir) Yaa, yaa, Allah bagislasin! Tıpkı, tıpkı! (S: 484)

Adam'a acıyan Yükçü'ler, Onu kizinin bulunduğu sandigi gömmek fikrinden vazgeçirirler.

Adam- (Çabuk çabuk) Durmayalım, hepsini gömelim, vakit geçiyor.

II. Yükçü- Gömersek, kizini bir daha göremezsin, Bey! (S: 490)

II. Yükçü- Sandik gözünün olmadıkça sen rahat edemezsin, Bey.

Öbür evde tasliktaymiş, her zaman görürmüssün! Simdi burada önüne duvar öersen, bir daha göremezsin!

(...)

II. Yükçü- Ama örme duvari! Güzelce kilitlersin, anahtarlar sende, gene kimse açamaz, gözünün önünde, gelir gider bakarsin! (...)

I. Yükçü- Istedigin zaman açarsin, çıkarir bakarsin, Efendi (S: 491)

Geri kalan esyaları tasimak üzere eve tekrar geldiklerinde karisi ile karsilasirlar. Adam hastalanmış, hastaneye kaldırılmıştır. Oyun sonunda

Kadin, II. Yükçü'nün kizini evlat edinmek istediklerini söyler.

Oyundaki sandik Adam için, kizinin "altin besigidir". Altin besik, kizinin ölümünden önce oynadıkları ve çocuğu sevindiren bir oyundur aslında. Çocugun sevdiği ve oyalandığı oyun olarak "altin besik" in seçilmesinin bir rastlantı olmadığı açıktır. Altin besik, birlestirilen eller üstünde oynatılan bir oyundur. Oynanması için ödenecek maddi bir bedel yoktur, bir

oyuncak parçası gibi satın alınmaz. Anne babanın içinde bulunduğu çaresizlikte, çocuklarına verebildikleri tek oyuncak budur.

Küçük Kız- Alacalı bulacalı kız ne demek baba?
Adam- Ne demek? Bilmem!
Kadın- Kızım altın besige bindi, babası!
Adam- Yaa, ne zaman?
Kadın- Komsu teyzelerde bindi. Çok hoslandı. Gene biner misin yavrum?
Küçük Kız- Binerim, binerim!
Adam- Nerden buldunuz altın besig i?
Küçük Kız- (Güler) Aa babam bilmiyor!
Kadın- (Üzgün güler) Bak babası, sen bilmiyorsun! Gel, bindirelim kızımızı altın besige! Simdi sen, sağ elini sol bileğine kenetle! Bak, söyle benim yaptığım gibi. Sol elinle de, simdi tutu su bilegimi; iste oldu altın besik. Simdi kızımız altın besige binecek. Otur, yavrum! Olduu! Oh ne güzel! (Oyunun sözlerini sarki halinde söyler) Altın besige kim biner, kim biner? / Alacalı bulacalı kız biner, kız biner...(S: 496)

Kızın, uzun bir hastalık dönemi geçirdiği anlatılır.

Adam- (...) Ama ayakta girsin, yatarak değil. Bütün kapılardan. Hasta sedyelerinde gibi yatarak değil, yürüyerek girmeli. Çok yattı, çok. Ayakta girmeli! (S: 481)

Kız, ilkokula başlamadan ölmüştür. Kızı hayattayken yaşanan maddi zorluklar, Adam'daki, "kurtulamadığı suçluluk duygusu"nun temelini oluşturur. Bu suçluluk duygusu, yaşam alanının daralması, hayatının bu duygu yüzünden sekteye uğramasının çok ötesindedir. Ruh sağlığını yitirmiş, geçmişten tasıdığı suçluluğuyla bir dünya kurmuştur.

O dönem içinde buldukları maddi olanaksızlıklar yüzünden, kızını sağlığına kavuşturacağına inandığı daha güneşli bir eve, kızı hayattayken taşınmamış, çocuğun sıkça istediği, kendi boyunda, kocaman tas bebeği alamamıştır. Tasıdığı suçluluk duygusuyla ruh sağlığını kaybetmiştir. Sandıktaki mankenin kızı olduğuna ve tasındıkları yeni evin, kızının sağlığında yaşaması gereken ev olduğuna inanmak ister. Adam, geçmisen takibi ve geçmisen takibiyle gelen suçluluk duygusunu çok ağır yaşamaktadır, kaybettiği ruh sağlığı verdiği gelgitli yanıtlarda kendini gösterir.

II. Yükçü- (...) Yoksa sizin değil mi bu daire, Bey?

Adam- (Dalgin) Bilmem... kimin bu daire? Kimin? (Ses tonu değişir) Bizim, tabii bizim! Hepsinin sahibi var. Koltukların, perdelerin, masanın sahibi var. Çamaşır-dikis makinası... buzdolabı, büfe... hepsinin sahibi. Yalnız dışarıdaki sandık, sahipsiz! (S: 480)

Adam sandigin sahipsiz oldugunu söylerken, sandikle beraber tasidigi ve ruh sagligini yitirmesine neden olan suçluluğu imler. Evdeki her esyanin bir sahibi, bir islevi olacaktır, yalnızca sandikta tasinanlar adama ait kalacaktır. Kizina daha iyi bir hayat yasadamamak, alinamayan bebek ve tasinilamayan güneşli ev adamin bir baba olarak hayata geçiremedikleridir.

I. YÜKÇÜ- Sandik sizin değil miydi, Efendi?

Adam- (Canlı olarak) Benim. Sandik benim (Üzgün)
Sahipsiz o... benim! (S: 480)

Kizi hayattayken hayata geçiremediklerini bir suçlulukla donatmış, zaman zaman uyanırsa da çoğu zaman uyanmak istemediği bir düs kurmuştur: Sandik-altın besik, manken-kız, ev-kızın yeni yasamidir. Adam kurdugu düsle yaşamak istediğini oyunun bazı bölümlerinde açıkça dillendirir.

I. YÜKÇÜ- Çocugun yok da benim gibi, ona mi üzülürsün? Vardı da öldü mü, Efendi?

Adam- (Birden bir sirri açıklar gibi, coskulu) Öldü!
(...)

Adam- (Yalvarircasına) Sormayın büyü bozulmasın! (S: 485)

Adam- (İç monolog) (...) Ben sandiktaki kızın alçidan bir manken olduğunu bilmiyor muyum? Ama hayır, o manken kızım benim! Yasasaydı kızım da öyle olacaktı. Kizima benziyor. (S: 494)

Adam sandiktaki mankenin kızı olmadığını biliyordur elbette. Sandigin altın besik olmadığını, kızının yeni tasindikları ferah ve güneşli evde yasayamayacağını bildiği gibi... Ancak, tasidigi suçluluk öylesine ağırdır ki, Adam için tek çıkış kurdugu düse inanmaktır. Aksi takdirde yeni eve, yeni esyalara, bebek alınabilecek kadar paraya sahip olmak, içinden çikilmaz bir hal alacak, suçluluk katlanarak çoğalacaktır.

Adam- (Anlatır) Yoksulluktan, geçti. Para kazandım, durumum düzeldi. Kızım sağken düzelseydi ya; rahat yüzü görmemiş karıma, ilkokula başlayamadan ölen kızıma, biraz olsun iyi gün gösteremedim. (...) (S: 496)

Adam'ın sahip olduklarını kızına temellendirmesi, neden böyle bir dünya yarattığını açıklar. Kazandığı paranın, tasidigi büyük güneşli evin yüzüne tekrar tekrar vurmasının tek çıkışı kendi yarattığı, inanmak istediği bu yeni durumdur.

Adam- (...) Ama şimdi, şimdi... Bu apartman benim neyime? Bu esyalar, bu zenginlik benim

neyime? Ama hepsi yeni olmalıydı yeni! (Sesi sertlesir, ağır ve acilidir) Kızım artık kendi evine geldi. Altın besige binerek geldi. (S: 497)

Altın Besik oyununda, Adam'ın tasidigi suçlulugun bu kadar yogun olmasinin, ruh sagligini kaybedecek kadar ağır yasanmasinin önemli bir nedeni de "aile reisi" kavramidir. Aileyi geçindirmek, rahat bir yaşam sunmaktan sorumlu kabul edilen aile reisinin, elinde olmadan gerçeklestiremediği "ödevler" bu suçluluga temel hazirlamistir.

Adam- (...) Minik kızım, kaç kere kendisi kadar büyük bir bebek istemisti benden. Her yıl büyüyecekti bebek, benim bagrimdaki üzüntüler de yildan yıla büyüdü. Kursunlar gibi ağır... (S: 497)

Oyunda, çocuklarını yitirmiş olan Adam ve Kadın'ın davranışları birbirlerine hiç benzemez. Yazar, Adam'ın karısı olan, "Kadın"ı daha başka tanımlar.

Adam'ın mankeni koyduğu, altın besik gibi düşündüğü, geçen yıllara, eskiyen onca esyaya rağmen sapsağlam kalan sandık Kadın'ın çeyiz sandığıdır. Bu önemli bir semboldür. Ölen kız, kadının da kızıdır ve elbette bir anne olarak kadın da büyük acılar çekmiştir. Ancak, kocası gibi ruh sağlığını yitirmemiş olması, bir suçluluk duygusu tasimamasından kaynaklanır. Kadın, geldikleri noktada yaşanmış olanları bir suçluluk duygusuyla örmez.

Kadın- (...) Her bünye bir değil ki! İçine ata ata! (...) Ben de aciliyim, dayandım. O kaldıramadı. (S: 500)

Toplum, Ona para kazanmak, aileyi esenlik içinde yasadmak sorumlulugunu yüklediği için, kızının ölümünden kendisine kocasının çıkardığı gibi bir suçluluk duygusu çıkarmaz. Bu anlamda, sandığın yipranmamışlığı ile, sandığın kadına ait olması örtüsür ve birbirini tamamlar. Çünkü sandık kadın için, içinde çeyizlerinin olduğu, tatlı anılarını sakladığı bir geçmiş zaman parçasıyken, adam için suçlulugunu tasidigi kursun gibi ağır bir nesne olmuştur.

Kadın- Çocuklugum, gençliğim benim bütün hayatım o sandıkta... (S: 498)

Adam- (...) Ne kadar ağırdı sandık, içinde kursunlar da vardı. On bes kalıp kursun! Yükçüler görmedi. Altta. Benim bagirimdaki acılar, yitikler, tortulardı onlar. (S: 497)

Altın Besik oyununda, irdelenen suçluluk duygusu bir ölüm nedeniyle yaşanmıştır. Çocuklarının ölümü ne annenin ne babanın engelleyebileceği bir şey değilken, bu durumdan suçlulugu çıkaran ve akıl sağlığını bozma bahasına yaşamını buna denkleymen Adam olmuştur. Bunda, kızına duyduğu sevgi, isteklerini yerine getirmek için duyduğu özlem kadar, bu istekleri yerine getirme görevinin bir baba olarak kendisine düştüğüne dair inancı da etkindir.

Bu oyundaki suçluluk kisinin elinde olmayan bir nedenden kaynaklanmakla birlikte, Adam ve Kadin'in tavirlari, "suçluluk" un insanin kendisinin yarattigi ve yasamayi seçtiği bir duygu oldugunu yeniden hatirlatir.

C- Sonuç

Gün battıktan sonra
Tortular dolar ruha.
Karanlıktaki sesler:
Hatiralara gömülün!
Bulanık gecede yaşamak
Yarı yarıya ölüm¹

B. Necatigil, Son Tren, Gaz, Pencere, Üç Turunçlar, Süslü Karakol Duragi ve Altın Besik oyunlarında, çok farklı nedenlerle de olsa geçmişlerinden tasdikları suçluluklarıyla yaşam alanları daralmış, duygusal baskılar yaşayan, hayatları sekteye ugrayan çeşitli oyun kişileri çizmiştir.

Yazar, oyun kişilerinin suçluluklarını bazen kendi kendilerinin yaratmasını sağlamış, bazen onlara inanılan suçluluklar yüklemiş, bazen de ellerinde olmadığı halde suçluluk hissettirecek durumlar oluşturmuştur. Duyulan suçluluğun yarattığı etki ve suçluluk duyma nedenleri farklı olmakla birlikte, incelenen oyunlardaki oyun kişilerinin yaşamları hep geçmişin gölgesinde sürer. Bir diğer söylemle; geçmiş, kendisini hiç unutturmamış, oyun kişilerinin bu günlerini ve yarınlarını kusatmıştır.

Son Tren oyunundaki Hilmi ile, Süslü Karakol Duragi oyunundaki Adam'ın tasdikları suçlulukların oluşma nedenleri, birbirinden çok farklı da olsa, geçmişi bu güne tasimaları, yarını da geçmişe hapsetmeleri birbiriyle aynıdır. Hilmi, "önüne geçemediği bir suçluluk duygusunu kendi kendine" yaratırken, Adam "suçlu olduğuna inandığı bir durum" yüzünden arınmadığı bir suçluluğu tasimaktadır. Bu iki adamın, suçluluk duyma nedenleri ve bu duygusunun hayatlarında yarattığı etki birbirinden farklıdır. Ancak ortak nokta, "geçmişin ağırlığı"dir. Suçluluk her ne şekilde yaratılırsa yaratılsın, ağırlığı, bu durumun geçmişi de pesine takip gelmesindedir. Aynı duruma Üç Turunçlar ve Altın Besik oyunlarında da rastlanır. Büyük Kız ile Adam'ın tasdikları suçlulukların nedenleri ve etkileri farklı olmakla birlikte, bu duygunun kaynağı aynıdır. Birbirinden farklı nedenlerle suçluluk taşıyan Büyük Kız ve Adam'ın, Hilmi ve Süslü Karakol Duragi'ndeki Adam'ın yolları geçmiş gölgesinde süren hapsedilmiş yaşamlarda kesilir.

Behçet Necatigil, incelenen radyo oyunlarında olduğu gibi siirlerinin çoğunu da geçmiş teması üzerine kurmuştur. Geçmiş temalı siirlerinde, somut olarak yaşanan gerçeğin,

---

¹ Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 4-Siirler IV- Yayımlanmamış Siirler. (Istanbul: Cem Yayınları, 1985) s. 134.

geçmisten asla kopamayacağını anlatır. Siirlerinde, insanın bu günü yasarken bilincinde geçmişi barındırdığında ısrarlıdır. Geçmişin izi ancak hafızanın yitimiyle gidecektir. Behçet Necatigil, geçmişin bitmeyen takibinin yaşamına etkisi ve sanatına yansımalarını şöyle anlatır:

“Ben anıların aleyhindeyim. Çünkü anıların esareti vardır, siirlerimin bir çoğunda...”¹

Behçet Necatigil, siirlerini teslim alan geçmiş temasını, radyo incelenen oyunlarında da omurgaya yerleştirmiş, oyun kisilerine geçmişin esaretinde yaşamlar çizmiştir. Ne kadar giderlerse, geçmiş o kadar takiptedir. Ne kadar kaçarlarsa geçmiş o kadar yakınlaşır. Son Tren'deki Hilmi için hayatın saati geri kalmış, Gaz'daki Adam için zehirli bir duman geçmeyen bir halsizliğe yol açmış, Pencere'deki Kadın ve Adam için hayat bir insanlık imtihanı olmuş, Üç Turunçlar'daki Büyük Kız için, asıkların arasına karaçalılar girmiş, Süslü Karakol Duragındaki Adam, gölge-korkuluklarda yasar olmuş, Altın Besikteki adam, tas bir manken ve sandıktan bir dünya kurmuştur. Geçmiş, Behçet Necatigil'in siirleriyle birlikte yarattığı oyun kisilerini de teslim almıştır. Kendi söylemiyle aleyhinde olduğu geçmiş, bu günü çoktan esir aldığı gibi geleceğe de özgürlük tanımayacaktır. "Çeki" siiri, Behçet Necatigil ile beraber, yaratmış olduğu karakterlerin de esaretini anlatır gibidir.

Kirli sarı fotoğraf
Duvarımızda
Kaldırsak da kalır
Bilerek bilmeyerek çektirdikleri.

Silinmiş bir den/iz
Egilib bakmam sulara
Daha çok yüzüm olur.”¹

Yazar, siirlerinde ve oyunlarında geçmişin takibine hep olumsuzluklar yüklemiştir. Mutlu gençlik anıları, tatlı hatıralar ya da gülümsenerek hatırlanan ask hikayeleri yoktur Behçet Necatigil'in oyunlarında. Geçmiş insanları bir gölge gibi takip ederken, olumsuzlukları sirtlanıp gelmektedir. Yazar bu anlamda oyun kisilerini birer taşıyıcı olarak işler. Geçmişin takibini ve getirdiği olumsuzlukları sirtlarında sürükleyen, tasımayı seçen oyun kisileri. Tasımayı seçtikleri sürece yaşamlarını daraltan, duygusal baskılar yasayan, kimi zaman ruh sağlıkları tamamen yiten oyun kisileri. Geçmişini bilinçlerinde var ederken kaçmaya çalışan, kaçtıkça geçmişi ve getirdikleri suçlulukları besleyen, her gittikleri yere götüren oyun kisileri. Son Tren'in takip edildiğini düşünerek sürekli ev değiştiren, her eve geçmişini ve suçluluğu taşıyan Hilmi'si gibi. Gaz oyununda, geçmişi ve suçluluğu imleyen dumandan başka bir eve tasınacağını uman Adam gibi. Oysa Behçet Necatigil, geçmişin bu kaçışlarla "geçmeyeceğini", taşıyıcı olmaya devam edildikçe esaretin artacağını açık eder oyunlarında. Özellikle, Uzak Yol

¹ Özcan Celal, “Behçet Necatigil’le Basbasa”, Hürriyet Gösteri, 49, (Aralık 1984), s.: 11.

Kaptani adli oyunu, tema olarak geçmiş ve takibini islemese de, yazar Kaptan'i kullanarak, yeni evli çiftte adeta islenen oyunlardaki oyun kisilerinin yasadiklarini anlatir. Kaptan, bir kaç saat önce evlenmiş olan Kiz ve Delikanli'yi baslarına gelecekler konusunda uyarırken, oyun geçmişin gelecekte de bir tehdit olacağını önerir gibidir. Delikanli ve Kiz'in gündelik konuşmalarına, sorularına, ironik yanıtlar veren kaptan, onların bu anda, geleceğe geçmiş olacak durumu örmekte olduklarını sezdirir. Kiz ve Delikanli'ya zehirli deniz bitkilerini gösterirken bile geçmişin takibinden söz eder. Yazar, geçmişi canlı renkleriyle cazip olan zehirli deniz bitkilerine benzetmiş, geçmişi takibe kolay izin veren, izin verildikçe zehri artan bir bitki gibi anlatmıştır, diplerin bütün zehrinin su üstüne çıkmış olduğunu söyleyen kaptan, genç çifti sadece renklere bakmaları, egilmemeleri için uyarır. Kaptan onların büyük dolasına katılmamış sulardan olduğunu söyleyerek yine ironik bir biçimde, kapi aralar.

Behçet Necatigil, şiirlerinde ve oyunlarında geçmiş, geçmişin takibi ve geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusunu farklı nedenleriyle işlemiştir. Hafıza yitmeden gitmeyen geçmiş, yazara göre aslında hiç geçmeyen olmuştur. "Hatıraların yani yaşanmışın payı, batık bir şeyin su altında zamanla geçirdiği değişimi düşünün!"² derken, geçmişin aslında hiç geçmediğini tersine, değişerek farklılaştığını anlatır.

Çalışmamda incelediğim oyunlarda, geçmiş, varlığını açık eden, dibe battıkça yükselen, kaçtıkça çağırılan bir imge olarak çıktı karşıma. Oyun kişileri geçmisten kaçtıkça yakalanan, suçluluk tasdikça dibe vuran kimliklerdi. Behçet Necatigil, incelenen oyunlarda geçmiş, geçmişin takibi ve geçmişin takibiyle gelen suçluluk duygusunu farklı nedenleri ve farklı sonuçlarıyla ele almış, oyun kişilerini kendi seçkileriyle yükledikleri suçluluk duyguları içinde farklı yönlere ve yaşamlara evrilirken görüntülemiştir.

"Yosunlu kayaların dibinde bir balık
Korkak yükselirse: Hatırla!"³

---

¹ Çeki. A.G.E.

² Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz. Behçet Necatigil, Bütün Eserleri V- Düz Yazılar I (Bile/ Yazdı. Yazılar)
(İstanbul: Cem Yayınevi, 1983) s.: 86.

³ Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz. Behçet Necatigil Bütün. Eserleri 1- Şiirler 1.
(İstanbul: Cem Yayınevi, 1981) s.: 259.

KAYNAKÇA

Brands, Wilfird Horst. Behçet Necatigil ve Almanya.Istanbul: Tekin Yayınevi, 1976.

Necatigil, Behçet. Kapalı Carsi. Istanbul: Marmara Kitabevi, 1945.

_____. Cevre.Istanbul: Varlık Yayinlari, 1951.

_____. Eski Toprak. Istanbul: Varlık Yayinlari, 1956.

_____. Arada.Istanbul: Varlık Yayinlari, 1958.

_____. Yaz Dönemi.Istanbul: Ataç Kitabevi, 1963.

Özcan, Celal. “Behçet Necatigil’le Basbasa”, Hürriyet Gösteri. 49:Aralık,1984.

Tanyeri, Ali ve Hilmi Yavuz, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 1, Siirler 1. Istanbul: Cem Yayınevi, 1981.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 2, Siirler 2. Istanbul: Cem Yayınevi, 1982.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 3, Siirler 3. Istanbul: Cem Yayınevi, 1982.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 4, Siirler 4. Istanbul: Cem Yayınevi, 1985.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 5, Düzyazılar 1. Istanbul: Cem Yayınevi, 1983.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 6, Düzyazılar 2. Istanbul: Cem Yayınevi, 1983.

_____, Behçet Necatigil, Bütün Eserleri 7, Radyo Oyunlari 1. Istanbul: Cem Yayınevi, 1984.

TIYATRO ARASTIRMA DERGISI İÇİN YAZILACAK MAKALELERDE DIKKATE ALINACAK KURALLAR

- 1- Türkçe makale başlığının altına yabancı dildeki karşılığı yazılacak (özet'in yazıldığı yabancı dilde)
- 2- Makale yabancı dilde yazılmış ise, başlığın altında Türkçe karşılığı yazılacak.
- 3- 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde yabancı dilde özet verilecek (Makale adı ve yazar adından "Özet" adı altında)
- 4- 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde yabancı dilde öz verilecek (Türkçe öz'den hemen sonra "Abstract" adı altında)
- 5- Makale yabancı dilde yazılmış ise, önce makalenin yazıldığı dilde öz verilecek sonra Türkçe özet verilecek.
- 6- Tek biçimlilik sağlamak açısından, atıflarda metin içinden gönderme biçimi Dergi'nin tercihi olmakla beraber, sayfa altı dipnot verme biçimi de Dergi'mizde kabul edilecektir. Bu iki biçim dışında verilen atıf bilgilerinin kullanıldığı yazılar Dergi'mize kabul edilmeyecektir.
- 7- Makalenin yazımında;
  - a. Yabancı dildeki karşılığı Times New Roman 14 punto koyu olacak.
  - b. Yabancı dildeki karşılığı Times New Roman 13 punto olacak.
  - c. Makale başlıkları her iki dilde de küçük harflerle yazılacak kelimelerin ilk harfleri büyük harf.
  - d. Yazar adı Times New Roman 12 punto koyu olacak
  - e. Öz ve Abstract Times New Roman 10 punto italik olacak.
  - f. Metin bastan sona kadar Times New Roman 11 punto normal olacak.
  - g. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda (Times New Roman 11 punto) yazılacak ve koyu olacak, küçük harf kullanılacak. Ana başlıklar boşluk bırakılmadan yazılacak. Alt başlıklar hiyerarşik bir yapı izleyerek oluşturulacak ve tek biçimlilik sağlanacak.
  - h. Metinde satır aralığı 1.5 (bir buçuk) olacak.
  - i. Ünvanlar ilk sayfanın altında verilecek Times New Roman 9 punto italik olacak. Prof.Dr. A.Ü. Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü gibi.
  - j. Sayfa altında verilen dipnotlar Times New Roman 9 punto olacak.
  - k. Paragraf başı boşlukları 0.5 olacak.
  - l. Dipnot başlangıçları, paragraf başı boşlukları ile aynı olacak (0.5)
  - m. Bibliyografya Times New Roman 10 punto olacak.
  - n. Dipnotlarda ve bibliyografyalarda yayın adları (Kitaplarda kitap adı, makalelerde dergi adı) belirginleştirilecek (italik olacak)
  - o. Atıflarda, alıntı yapılan sayfa numarası mutlaka belirtilecek.